

Bankininkystės tendencijos lengvatinėse zonosė

Egidijus Bikas

Asistentas
Vilniaus universiteto
Finansų ir kredito katedra
Saulėtekio al. 9, 2040 Vilnius
Tel. (370 5) 236 61 42
El. paštas: b_egidijus@takas.lt

Straipsnio tikslas – atskleisti pagrindines bankininkystės lengvatinėse zonosė vystymosi tendencijas. Ilgą laiką apie šią ekonomikos sferą Lietuvos spaudoje buvo nedaug rašoma. Pasaulinėje bankininkystėje ji vystėsi ir plėtėsi tam tikromis formomis. Pradžioje tai nebuvo kryptingas naujos bankininkystės formos vystymasis, jis turėjo tam tikrų chaotiškumo savybių. Šiuo metu ši bankininkystės rūšis yra viena iš pasaulinės ekonomikos sferų, turinti savo vystymosi dėsnius, bruožus ir reikalavimus investuotojams. Straipsnyje trumpai aptariamos bankininkystės lengvatinėse zonosė atsiradimo priežastys, pagrindinės sąlygos jos vystymuisi ir plėtimuisi, aptariami skiriamieji nacionaliniai savitumai, kuriuos sąlygoja šalies, kurioje ji plėtojama, geografiniai, socialiniai bei ekonominiai ypatumai.

Prasminis žodis: pasaulinėje praktikoje naudojamas terminas „ofšorinė bankininkystė“ (offshore banking (angl.)) lietuvių kalbininkai siūlo naudoti teminą „bankininkystė lengvatinėse zonosė“. Autoriaus nuomone, terminas „bankininkystė lengvatinėse zonosė“ pilnai neatskleidžia ofšorinės bankininkystės esmės.

Daugelis mažų pasaulio valstybių planavo, kad įkuriant lengvatinius finansinius centrus bus galima pritraukti užsienio bankus, padidės vietinių gyventojų užimtumas, šalis galės pakelti savo gyvenimo lygį bei šalies ekonominių vystymąsi. Todėl šios valstybės siūlė palankią fiskalinę aplinką, mažesnius mokesčius bei silpnesnį reguliavimą ir veiklos priežiūrą verslui. Taip susikūrė lengvatinių zonų finansiniai centrai, kuriuos ekonomistai apibrėžia skirtingai. M. Cassard, lengvatinių zonų finansinius centrus įvardina kaip centrus, kuriuose sukaupiamos nerezidentų užsienio valiutos lėšos indėlių pavidalu ir šis kapitalas skolinamas taip pat nerezidentams eu-

ropaskolų pavidalu [2, p. 1]. Pagal F. L. Rivera-Batiz, bankininkystė lengvatinėse zonosė, tai bankinė sistema, sudaryta iš indėlių, paskolų bei kitų finansinių instrumentų, kurie vykdomi valiuta, nesančia šalies, kurioje vykdomos operacijos nacionaline valiuta [9, p. 187]. Pasak M. Melvin, bankininkystė lengvatinėse zonosė tai indėlių priėmimas bei paskolų suteikimas užsienio valiuta nerezidentams [8, p. 193]. Analizuojant bankininkystės lengvatinėse zonosė vystymąsi galima daryti išvadą, kad ji ne tik užsienio valiutos pritraukimas ir paskolų teikimas. Šiose zonosė yra sudarytos sąlygos mokėti mažesnius mokesčius, išvengti verslo ope-

racijų apribojimų. Priklausomai nuo šalies geografinės padėties, socialinių sąlygų, kai kuriose yra sudarytos galimybės nuslėpti lėšų kilme. Tai sudaro palankias sąlygas pinigų plovimui, kadangi nėra efektyvios bankų kontrolės, o bankinių operacijų konfidencialumo lygis yra labai aukštas.

Bankininkystė lengvatinėse zonos yra gerai sureguliuota veiklos sritis. Pagal amžių ji yra labai jauna bankinės veiklos sritis ir atsirado ne tiek dėl gerai sukoordinuoto plano, kiek dėl vystymosi ypatingomis sąlygomis tam tikrais etapais.

Bankai lengvatinėse zonos gavo platų pripažinimą plačioje pasaulinėje bankinėje visuomenėje. Šis verslas lengvatinėse zonos yra pati dinamiškiausia tarptautinių finansų sistemos dalis. Diena iš dienos vis nauji pinigų srautai iš viso pasaulio palieka šalis su aukštais mokesčiais ir veržiasi į bankus, užregistruotus egzotiškose vietose. To priežastys labai paprastos:

- bankai lengvatinėse zonos suteikia platų konkurentabilių paslaugų spektrą,
- galimybę padidinti pelną,
- sumažinti mokesčius,
- gauti paskolas žemomis palūkanomis,
- užtikrinti aukštą konfidencialumo lygį vykdant bankines operacijas.

Lengvatinių zonų finansiniai centrai traukia tuos, kurie tikisi išvengti mokesčių, paslepiant didžiąją dalį savo turto lengvatinėse jurisdikcijose, kurios garantuoja konfidencialumą ir įstatymai nenumato atsakomybės už mokesčių nemokėjimą kitoje šalyje. Taigi, lengvatinių zonų finansinė sistema yra ypatingai svarbus ir charakteringas šiuolaikinės pasaulinės finansų sistemos elementas. Tai sąlygoja bankininkystės lengvatinėse zonos augimo tendencijas globalioje ekonomikoje. Bankinė veikla lengvatinėse zonos yra ne tik apibrėžta įstatymais, bet ir neatskiriami globalinės finansinės sistemos dalis ir tuo pačiu

turi savarankiškumo statusą. Tarptautinis valiutos fondas lengvatinių zonų finansinius centrus apibrėžia kaip finansines sistemas, kuriose veikiančių bankų išoriniai (užsienio) aktyvai bei įsipareigojimai viršija šalies einamosios sąskaitos operacijų apimtį [2, p. 2].

Lengvatinių zonų finansiniai centrai klasifikuojami pagal lėšų prigimtį bei panaudojimą. Išskiriamos trys lengvatinių zonų centrų grupės:

1. Pirminiai lengvatinių zonų centrai. Tai labiausiai išvystyti tarptautiniai finansiniai centrai, kurie didžiąją lėšų dalį gauna bei investuoja išsivysčiusiose industrinėse valstybėse, o taip pat teikia platų paslaugų spektrą klientams iš viso pasaulio įvairiomis pasaulio valiutomis bei veikiančios likvidžiose vietinėse rinkose. Tokie lengvatinių zonų bankiniai centrai yra Londonas, Tokijas bei Niujorkas.

2. Regioniniai lengvatinių zonų centrai. Dažniausiai šie centrai įsikūrę vidutiniškai išsivysčiusiose šalyse, kurios turi infrastruktūrą bei gali vykdyti tarptautines bankines operacijas. Pastebimas vienpusis lėšų srautas: šios šalys arba skolina nacionalinės ekonomikos sukauptą kapitalo perteklių užsienio šalims, arba pačios skolinasi pasaulinėje rinkoje. Paprastai šie centrai pritraukia užsienio bankus savo patogia geografine padėtimi, siūloma mokesčių bei reguliavimo sistema, gerai išvystyta infrastruktūra bei pigia, tačiau pakankamai kvalifikuota darbo jėga. Tai Liuksemburgas, Singapūras, Honkongas ir kt.

3. Apskaitiniai lengvatinių zonų centrai. Šie lengvatinių zonų centrai dar vadinami mokesčių rojumi. Paprastai juose bankai įkuria savo atstovybes, kur įvairios operacijos yra tik fiksuojamos, o faktiškai jų vykdymas valdomas iš bankų, esančių ne lengvatinių zonų rinkose. Dažnai užsienio bankai šiose šalyse turi tik atstovą, kuris registruoja lengvatinėje aplinkoje atliekamas operacijas. Šie centrai užsienio bankus pritraukia tik palankios reguliavimo ir mo-

kesčių aplinkos sukūrimu, todėl jie siūlo ypač palankias veikimo sąlygas: žemus licencijavimo mokesčius, ypatingai mažus veiklos, pelno bei pajamų mokesčius arba visišką jų nepmokestinimą, minimalius kapitalo pakankamumo reikalavimus, privalomųjų rezervų nuo indėlių reikalavimo nebuvimą. Šie centrai sudaro didžiausią lengvatinių zonų finansinių centrų dalį. Jiems priklauso Kaimanų salos, Karibų salos, Bahamų salos ir kiti.

Per paskutinį dešimtmetį praktiškai visi stambūs pasaulio bankai atidarė savo skyrius lengvatinių zonų finansiniuose centruose. Lengvatinių zonų bankinių centrų augimui būdingi tam tikri bruožai:

1. Visiškai ar beveik nereguliuojamas lėšų atėjimas ir išėjimas.

2. Sandoriai turi grynai tarptautinį pagrindą ir neliečia vidaus ekonomikos ar finansinės politikos.

3. Šie centrai siūlo aukšto efektyvumo vidaus ir tarptautinio ryšio priemones ir transporto infrastruktūrą.

4. Šie centrai turi gerus santykius su išsivysčiusių šalių finansiniais sluoksniais.

5. Jie egzistuoja vidaus politinio stabilumo sąlygomis ir užtikrina sandorių slaptumą.

6. Jie palaiko politinį stabilumą.

7. Lengvai pasiekiami ir išsidėstę laiko juostose, kuriose yra pagrindinės rinkos.

8. Pagrindinė kalba yra anglų.

9. Galiausiai šie centrai turi aukštai kvalifikuotą darbo jėgą [3, p. 148].

Šie bankų skyriai vykdo labai įvairias funkcijas. Dalis iš jų yra tik bankų „iškabos“: tai yra fiktyvūs juridiniai asmenys, įkurti registruoti juridinių ir fizinių asmenų depozitus ir paskolas, bei tam, kad nuosavose šalyse institucijos, vykdančios bankinės veiklos kontrolę, negalėtų jų sukontroliuoti. Kiti aptarnauja vietinę rinką arba funkcionuoja kaip centrai, suteikiantys paslaugas tarptautinio verslo visuomenei. Ta-

čiau pagrindiniai tikslai, kurių siekia bankai kurdami savo struktūras lengvatinių zonų finansiniuose centruose, yra:

1. Siekimas sumažinti pelno mokesčių iki nulinės atžymos,

2. Banko lengvatinėse zonosose įkūrimas sudaro sąlygas perkelti banko lėšas iš šalies, kurioje jis yra registruotas, į šias zonas, tam, kad Centrinis bankas jų negalėtų sukontroliuoti,

3. Aukšto konfidencialumo lygio užtikrinimas atliekant bankines operacijas.

Bankininkystė lengvatinėse zonosose – tai tarptautinis bankinis verslas. Jis panaudoja nacionalinių įstatymų potencialius skirtumus, žemas steigimo ir valdymo išlaidas bei elektroninio ryšio priemones. Kadangi piniginiai ir kiti mokėjimo dokumentai šiandien lengvai koduojami, užtikrinamas paslaugų greitis, tikslumas ir bankinių operacijų konfidencialumas bei nevykdoma efektyvi šių bankų kontrolė, sudaro palankias galimybes pinigų plovimui, nuslepiančiam lėšų kilmę bei nuosavybės teisę.

Bankininkystė lengvatinėse zonosose sudaro galimybes išvengti asmeninių ir korporatyvinių mokesčių, apeiti verslo operacijų apribojimus. Bankams, registruotiems lengvatinėse zonosose, yra draudžiama:

- banko rezidentų aptarnavimas šalyje, kurioje registruotas bankas,
- nacionalinės valiutos naudojimas bankiniuose atsiskaitymuose šalyje, kurioje registruotas bankas.

Tačiau ir šie apribojimai turi savo ypatumus ir yra sąlyginiai, kadangi:

- stambių bankų padaliniai, kurie registruoti lengvatinėse zonosose, pagal specialius vietinių administracijų leidimus suteikiama teisė aptarnauti tos šalies rezidentus;
- bankinis verslas lengvatinėse zonosose – tai valiutinis verslas laisvai konvertuojama valiuta;
- bankai, veikiantys lengvatinėse zonosose, nesuinteresuoti atsiskaityti šalies, kurioje jie re-

gistruoti, nacionaline valiuta, tuo labiau kad toli gražu ne visos valiutos yra laisvai konvertuojamos, o nacionalinės valiutos poreikį, apmokėti šalies registracijos išlaidas, jie patenkina vykdydami laisvai konvertuojamos valiutos keitimą;

- bankų, registruotų lengvatinėse zonos, tarpusavio operacijos yra laikomos lengvatinėmis, o būtent tarpusavio operacijos šalies registracijoje ir sudaro šiems bankams vienintelį susidomėjimą.

Priklausomai nuo licenzijos tipo vykdyti lengvatinių bankų veiklą leidžiamos visos ar beveik visos bankinių operacijų rūšys. Jomis užsiima ir paprasti komerciniai bankai, išskyrus šalies registracijos rezidentų aptarnavimą ir operacijas nacionaline valiuta, bet, kaip jau buvo sakyta, šie apribojimai bankams, veikiantiems lengvatinėse zonos, nėra esminiai.

Bankų, veikiančių lengvatinėse zonos, svarbiausios operacijos yra:

- asmeninių ir korporatyvinių sąskaitų atidarymas ir vedimas tų šalių rezidentams, kuriuose yra aukšti mokesčiai ir griežta valiutinė kontrolė,

- lėšų mobilizacija,
- sindikuotų paskolų bei kreditų teikimas,
- operacijos su euro- ir Azijos doleriais,
- lizingo ir trastų operacijos,
- skolų pirkimas ir pardavimas,
- draudiminė veikla,
- investicijos į perspektyvias šakas ir t. t.

Lengvatinių zonų bankinio verslo reguliavimo sistema užtikrina plačiai pasiekiamas finansines paslaugas paprastiems komerciniams bankams, transnacionalinėms korporacijoms, juridiniams ir fiziniams asmenims tiek šių bankų steigėjams, tiek jų klientams. Pradžioje lengvatinėse zonos bankinio verslo reguliavimas praktiškai nesiskyrė nuo lengvatinio apmokesstinimo kompanijų bendros tvarkos. Tačiau vietinių administracijų rūpestis dėl jų šalies tarp-

tautinio prestižo, būtinybė padidinti šių bankų atsakomybę prieš jų klientus, greitas lengvatinių zonų bankinių operacijų apimčių augimas bei išaiškėjus kai kurių bankų dalyvavimui abejotinuose finansiniuose sandoriuose bei pinigų plovime galų gale iš dalies modifikavo bankinio verslo lengvatinėse zonos reguliavimą lengvatinių sąlygų rėmuose.

Bankinio verslo lengvatinėse zonos pradžioje banko steigimas ir veikla daugelyje jurisdikcijų nereikalavo net licenzijų. Ženkliai mažos buvo minimalaus įstatinio ir apmokėto kapitalo sumos, taip pat registravimo ir licenzijos išdavimo rinkliavos. Auditas buvo arba formalus, arba visai jo nebuvo. Juristai ir finansininkas kūrė ir registravo daug pigių bankų lengvatinėse zonos, kuriuos vėliau parudavo.

Šiuo metu situacija ėmė keistis į teigiamą pusę, ir bankininkystės verslas daugelyje lengvatinių zonų yra vis griežčiau reguliuojamas.

Vedančiose tarptautiniuose lengvatinių zonų finansiniuose centruose be lengvatinio apmokesstinimo įstatymų galioja specialūs, lengvatinių zonų bankinės veiklos reguliavimo įstatymai. Jei anksčiau bankai lengvatinėse zonos buvo kuriami, registruojami ir veikė be licenzijos, tai šiuo metu be išankstinio licenzijos gavimo vykdyti bankinę veiklą bankai paprastai neregistruojami nei vienoje lengvatinėje zonoje.

Vietiniuose įstatymuose numatytas būtinumas gauti vieną iš dviejų trijų licenzijų tipų vykdyti bankines operacijas lengvatinėse zonos: neriboto ir riboto tipo A, B, V, Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3. Šias licenzijas išduoda tos šalies, kurioje registruojamas bankas, Finansų ministerija ar Centrinis bankas.

A tipo bankinė licenzija išduodama tik pirmos klasės bankui, turinčiam solidžią tarptautinę reputaciją. Ji bankui suteikia teisę vykdyti bet kokias operacijas kaip su užsienio, taip ir su vietiniais rezidentais, bei su nerezidentais bet kokia užsienio valiuta. Atsiskaitymai šalies re-

gistracijos nacionaline valiuta bankams uždrausti. A tipo bankinė licenzija išduodama nuo 1 iki 5 metų ir jos veikimas pratęsiamas automatiškai kitiems metams, jeigu šio tipo licenzijos turėtojas nepažeidžia veikiančių lengvatinių zonų bankininkystės normų. Klientų naudai bei įtvirtindami savo šalies tarptautinę reputaciją, vietinė administracija nustatė reikalavimus A tipo licenzijos turėtojams dėl minimalios įstatinio kapitalo sumos ir apmokėto banko kapitalo, o taip pat registracinės ir licenzijinės rinkliavos. Prieš išduodant A tipo licenziją vyksta derybos su motininio banko vadovybe apie konkrečias pirmos klasės banko registracijos sąlygas.

B tipo bankinė licenzija, uždraudama aptarnauti banko šalies registracijos rezidentus, leidžia visas ar beveik visas bankines operacijas su nerezidentais užsienyje užsienio valiuta. Paprastai ji išduodama vieniems metams, ir jos galiojimas pratęsiamas, jei lengvatinės zonos bankas nepažeidžia vietinių bankinių reguliavimo tvarkos. Reikalavimai įstatiniam kapitalui paprastesni negu A tipo bankinėms licenzijoms.

Kai kuriuose lengvatiniuose bankiniuose centruose išduodama **V tipo** licenzija, kuri draudžia jos turėtojui operacijas vietinėje rinkoje. Tokiems bankams leidžiamas ribotas bankinių operacijų skaičius su kai kuriomis užsienio valiutomis ir su nustatytais nerezidentais. Jiems nustatytas minimalus įstatinis ir apmokėtas kapitalas bei registracijos ir licenzijos rinkliavos. V tipo licenzijos galiojimo laikas yra vieneri metai su teise pratęsti kitiems metams. Šio tipo licenzijos turėtojai paprastai aptarnauja nustatytą grupę susijusių viena su kita nerezidentinių kompanijų, į kurių sudėtį įeina ir pats bankas, todėl šiuo požiūriu jie panašūs į susijusias draudimo kompanijas. Ši licenzija populiarė ir tarp turtingų fizinių asmenų, dėl vieno ar kitų priežasčių nusprendusių turėti savo asmeninį ar šeimos banką. Šios kategorijos bankai yra kuriami pagal standartinę procedūrą ir būtent

jie siūlomi pardavimui kaip paruoštos kompanijos.

Bankų lengvatinėse zonose steigėjais pirmiausiai yra vedantieji pasaulio bankai ir transnacionalinės korporacijos, kurios savo globaliniame versle naudojasi šiomis bankinių operacijų lengvatomis. Vidutinių ir mažų firmų konglomeratai, kurie organizaciniai vieni su kitais susiję, taip pat aktyviai dalyvauja kuriant bankus lengvatinėse zonose savo tarpfirminių atsiskaitymų aptarnavimui.

Šių bankų klientais yra tie patys bankai, transnacionalinės korporacijos, vidutinės ir mažos firmos, fiziniai asmenys ir daugybė mažų firmų.

Bankai, veikiantys lengvatinėse zonose, dažnai išlaiko didesnę likvidumą nei tradiciniai bankai, kadangi didžiausią dalį bankų užsienio šipareigojimų sudaro šipareigojimai iki vienerių metų. Šių bankų aktyvai ir pasyvai dažnai yra geriau subalansuoti tarpusavyje nei tradiciniuose bankuose. Tradiciniai bankai dažniausiai priima trumpalaikius indėlius bei suteikia ilgalaikias paskolas, tuo tarpu bankų, veikiančių lengvatinėse zonose, paskolų ir indėlių terminai didžiaja dalimi sutampa, kadangi eurovaliutų rinkoje dažniausiai teikiama trumpalaikė paskola. Svarbu ir tai, kad lengvatinėse zonose bankų suteikiamoms paskoloms būdinga svyruojanti palūkanų norma, kuri atsižvelgiant į LIBOR kitimą yra perskaičiuojama kas 3–6 mėnesius. Dėl to lengvatinių zonų bankai nesusiduria su rizika, kad pakilus palūkanų normai už trumpalaikius indėlius teks mokėti aukštas palūkanas, kai tuo tarpu ilgalaikių paskolų palūkanų norma bus žema [4, p. 32].

Norėdami užtikrinti bankų stabilumą, lengvatinių zonų bankai dažnai suteikia jungtines paskolas, kai paskolų suma yra labai didelė ar paskola suteikiama labai ilgam laikui. Tokiu būdu bankai pasidalina riziką bei užsitikrina, kad skolininko nemokumo atveju patirti nuostoliai

nebus lemtingi bankui. Taip pat egzistuoja didesnė tikimybė, kad bankai lengvatinėse zonos veiks pelningai, nei tikimybė, kad nuostolių nepatirs tradiciniai bankai. Dėl mažesnių apribojimų, bankai, veikiantys lengvatinėse zonos, pritrauktas lėšas gali investuoti į rizikingesnius, todėl ir pajamingesnius projektus. Taip pat didesnis pelnas gaunamas ir dėl sumažintų pelno bei kitų mokesčių.

Pasaulinė lengvatinių zonų rinka kaip nacionalinių rinkų tęsėja iš principo nekuria papildomų kreditinių išteklių. Ji tik netiesiogiai įtakoja ir tarptautinių kreditų plėtrą, kas pirmiausia susiję su jos padidintu konkurencingumu lyginant su nacionalinėmis rinkomis. Laisvi nuo nacionalinių apribojimų ir normų, bankai lengvatinių zonų rinkose gali siūlyti žymiai aukštesnes palūkanų normas indėliams ir mažesnes – kreditams bei gauti didelius pelnus apeidami mokesčių įstatymus [10, p. 213].

Laisvosiose zonos skolinasi daugelio valstybių vyriausybės ir centriniai bankai, valstybinės agentūros ir įmonės, transnacionalinės korporacijos, tarptautinės organizacijos ir bankai. Paskolų dydis iki šimtų milijonų ir milijardų JAV dolerių nustato skolininkų sudėtį. Pasukiniu metu šiose rinkose ėmė skolintis ir besivystančios šalys. Laisvųjų zonų depozitų investuotojus galima suskirstyti į tris grupes:

1. Centriniai bankai ir valstybinės agentūros. Į šią grupę įeina šalys, užsiimančios naftos gavyba, visa eile išsivysčiusių ir besivystančių šalių, kurios į laisvas zonas įveda laikinai laisvus valiutinių išteklių indėlius į tokius finansinius centrus kaip Londonas, Niujorkas, Ciurichas.

2. Transnacionalinės korporacijos. Jos savo lėšas deponuoja į lengvatines zonas valiutinių spekuliacijų bei pelno nuo mokesčių slėpimo tikslu.

3. Asmeniniai investuotojai. Asmenys, norintys nuslėpti neteisėtą būdu įgytą turtą, kurie lėšas investuoja šalyse, kurios garantuoja aukštą konfidencialumo lygį (Šveicarija).

Praktiškai visose lengvatinėse zonos yra prielaidos banko veiklos auditas, tačiau jis yra tik formalus. Todėl ir vykdant motininio banko auditą neįmanoma jo efektyviai kontroliuoti neatliekant banko skyrių, registruotų lengvatinėse zonos, operacijų analizės.

Bazelio bankų priežiūros komitetas priėmė minimalius tarptautinius bankinių grupių ir jų užsienio padalinių priežiūros standartus, kurie pabrėžė vieningos priežiūros svarbą, kai bankus lengvatinėse zonos prižiūri ne tik šalies šeimininkės bankinės priežiūros institucijos, bet ir šalies, kurios bankas kuria savo filialą, atstovybę ar dukterinį banką šioje rinkoje, bankinės priežiūros institucijos [1, p. 6]. Tačiau Bazelio bankų priežiūros komiteto pateikti minimalūs standartai yra rekomendacinio pobūdžio, todėl šalys neprivalo jų laikytis. Dalis lengvatinių zonų bankininkystės centrų priėmė vieningos priežiūros idėją ir ėmė ją vadovautis, tačiau išliko nemažai problemų dėl principų įgyvendinimo, kadangi atsirado dvi pagrindinės problemų grupės:

Pirmoji – susijusi su informacijos gavimo galimybėmis. Bankai, veikiantys lengvatinėse zonos, savo klientams siūlo maksimalų konfidencialumą, o informacijos teikimas priežiūros institucijoms pažeistų šį konfidencialumą, ko pasėkoje šie bankai prarastų vieną iš savo klientų aptarnavimo pranašumų prieš tradicinius bankus.

Antroji – bankų lengvatinėse zonos priežiūros efektyvumo užtikrinimas. Pirmiausiai reikia įsitikinti, kad tiek šalis šeimininkė, tiek banko kilmės šalis gali vykdyti efektyvią priežiūrą. Tačiau kriterijų, pagal kuriuos galima būtų vertinti priežiūros efektyvumą, nėra. Svarbu atsižvelgti į tai, kad vienai iš šalių neturint efektyvios priežiūros sistemos, kita šalis gali užpildyti spragas, sustiprinti priežiūrą reikiamose srityse. Taigi vieningo priežiūros efektyvumo rodiklio nėra, nes reikia vertinti abiejų bendra-

darbiaujančių šalių priežiūros institucijas ir taip pat nuspręsti, ar šalys dirbdamos kartu gali pasiekti reikiamą poveikį.

Pastaruoju metu kai kurie lengvatinių zonų bankininkystės centrai įvedė privalomus reikalavimus bankams, norintiems steigtis šioje rinkoje. Šie reikalavimai turi užtikrinti bankų stabilumą, o taip pat apsaugoti nuo bankų, kurių tikslas legalizuoti nelegaliais keliais gautus pinigus, tačiau tebėra visa eilė lengvatinių zonų, kur bankams netaikomi jokie apribojimai.

Visų šalių vyriausybės lengvina ir keičia reikalavimus rezerviniams fondams, mažina mokesčius ir liberalizuoja finansines taisykles, tačiau lengvatinių zonų finansinis sektorius traukia siūlydamas tai, ką galima apibūdinti kaip minimalius tarptautinius standartus.

Atsižvelgiant į išdėstytas priežastis bankininkystė lengvatinėse zonose turi tendenciją plėstis. Ji užtikrina greitą pinigų gavimą, didelį jų apyvartumą, minimalų mokesčių mokėjimą bei sudaro palankias sąlygas legalizuoti neteisėtu keliu igytas lėšas.

Išvados

1. Bankininkystė lengvatinėse zonose – tai tarptautinis bankinis biznis lengvatinėmis sąlygomis. Šiandien piniginiai ir kiti mokėjimo dokumentai lengvai koduojami, užtikrinamas paslaugų greitis, tikslumas ir bankinių operacijų konfidencialumas bei efektyvios šių bankų kontrolės nebuvimas. Visa tai sudaro palankias galimybes pinigų plovimui, nuslepiančią lėšų kilmę bei nuosavybės teisę.

2. Bankai lengvatinėse zonose gavo platų pripažinimą plačioje pasaulinėje bankinėje visuomenėje dėl savo veiklos konfidencialumo. Jie

suteikia platų konkurentabilių paslaugų spektrą, galimybę padidinti pelną, sumažinti mokesčius, gauti paskolas žemomis palūkanomis.

3. Pasaulinėje praktikoje lengvatinių zonų finansiniai centrai klasifikuojami pagal lėšų prigrimtį bei panaudojimą į tris grupes: **pirminius**, kurie didžiąją lėšų dalį gauna bei investuoja išsivysčiusiose industrinėse valstybėse, o taip pat teikia platų paslaugų spektrą klientams, **regioninius**, kurie įsikūrę vidutiniškai išsivysčiusiose šalyse, kurios turi infrastruktūrą bei gali vykdyti tarptautines bankines operacijas, **apskaitinius**, kuriuose bankai įkuria savo atstovybes ir operacijos čia yra tik fiksuojamos, o faktiškai jų vykdymas valdomas iš bankų, esančių ne lengvatinių zonų rinkose.

4. Pagrindiniai tikslai, kurių siekia bankai kurdami savo struktūras lengvatinių zonų finansiniuose centruose yra: siekimas sumažinti pelno mokesčių iki nulinės atžymos; centrinio banko kontrolės išvengimas perkeliančią banko lėšas iš šalies, kurioje jis yra registruotas, į šias zonas.

5. Visose lengvatinėse zonose yra privalomas banko veiklos auditas, tačiau jis yra tik formalus. Vykdamas motininio banko auditą neįmanoma jo efektyviai kontroliuoti neatliekant banko skyrių, registruotų lengvatinėse zonose, operacijų analizės.

6. Stiprėja tendencija lengvatinių zonų bankininkystės centrams įvesti privalomus reikalavimus bankinei veiklai. Šie reikalavimai turi užtikrinti bankų stabilumą, o taip pat apsaugoti nuo bankų, kurių tikslas legalizuoti nelegaliais keliais gautus pinigus. Tačiau tebėra visa eilė lengvatinių zonų, kur bankams netaikomi jokie apribojimai.

LITERATŪRA

1. Basle Committee on Banking Supervision and the Offshore Group of Banking Supervisors. The Supervision of Cross-Border Banking. Basle, 1996.

2. Cassard M. The Role Offshore Centers in International Financial Intermediation. IMF working paper. IMF, 1994, WP/94/107.

3. Eng M. V., Lees F. A., Mauer L. J. *Global Finance*. New York, 1995.
4. Errico L., Musalem A. *Offshore banking: An analysis of Micro- and Macro- prudential issues*. IMF working paper. IMF, 1999 WP/99/5.
5. Esther C. Suss, Oral H. Williams, and Chandima Mendis *Caribbean Offshore Financial Centers: Past, Present, and Possibilities for the Future*. IMF Working paper. IMF 2002 WP/6/26/02.
6. *Financial Stability Forum Releases Groupin of Offshore Financial Centres to assist in Setting Priorities for Assessment, 2000*; www.bis.org
7. *Financial Havens, banking Secrecy and Money Laundering*, U. N. Office fir Drug Control and Crime Prevention, *Global Programme Against Money Laundering*. U.N., 1999.
8. Melvin M. *International money and finance*. New York, 1992.
9. Rivera-Batiz F. L., Rivera-Batiz L. *International Finance and Open Economy Macroeconomics*. New York, 1994.
10. Olga Meščerjakova. *Nalogovie sistemi rasvitik stran mira*. Moskva: Fond pravovaja kultura, 1995.

BANKING TENDENCIES IN OFFSHORE BANKING

Egidijus Bikas

Summary

Lots of small countries planned that having established financial offshore banking centres it would be easier to attract foreign banks, increase employment of local inhabitants, the country would be able to rise its standard of living and economical development of the country. That's why these countries offered favourable financial conditions, lower taxes and weaker regulation and supervision of business. Banking in offshore banking is perfectly regulated business field. According to the age it is a very young field of banking business. It was found not just because of a well coordinated plan, but as well as of a development in peculiar conditions and certain stages.

Banks in offshore banking gained a wide acknowledgement in a worldwide banking society. This business in offshore banking is the most dynamic part of international finance system. Gradually new money streams from the whole world abandon countries that have high taxes and intrude into banks registered in exotic countries. Reasons are very simple: banks in offshore banking give wide compatitable spectral of service, opportunity to increase profit, decrease taxes, get a loan in low interests, ensure high confidential level when fulfilling banking operations.

Financial offshore banking centres attract those who hopes to avoid taxes hiding the biggest part of their property in favourable jurisdictions, which grant confidential and laws do not foresee responsibility for not paying taxes in the other country. So, offsho-

re banking financial system is especially important and characteristic element of modern worldwide financial system. It conditions of growing tendencies of banking in offshore banking in global economic. Banking business is not just defined by laws in offshore banking, but also it is not separable part of global financial system and has an independence status. International currency fond defines financial offshore banking centres as financial systems where foreign assets and responsibilities of operating banks exceed volume of operations of current account.

During the last decade almost all world large banks opened their sections in financial offshore banking centres. Banking in offshore banking is an international banking business in favourable regime. It plans potential differences of national laws, low establishment and controlling expenses, as well as electronic means of communication. Since nowadays money and other documents of payment are easily coded, ensured speed and accuracy of service and confidential of banking operations and effective control of these banks is not being executed, it forms favourable opportunities for money laundering concealing the origin of means and the right of property.

Regulation system of business of offshore banking ensures widely reachable financial services for ordinary commercial banks, transnational corporations, legal and natural persons, so much for establishers of these banks and their customers.

Banks that operate in offshore banking usually sustain bigger liquidities than traditional ones, since the biggest part of foreign authorisations of banks make authorisations up to a year. Assets and liabilities of these banks are usually better balanced among themselves than in traditional ones. Traditional banks usually take short-term deposits and give long-term loans, while terms of loans and deposits of banks that operate in offshore banking almost coincide, since short-term loans are given in market of Euro currency.

Worldwide market of offshore banking as continuer of national markets does not create additional credit supplies. It just indirectly influences expansion of international credits, what is at first is related to its increased compatibility comparing it with national markets. Free from national restrictions and norms, banks in offshore banking markets may offer considerably higher norms of interests for deposits and lower ones for credits and get large profits evading taxes laws.

Lots of governments and Central banks, state agencies and enterprises, transnational corporations, international organisations and banks lend in free zones. Loan value up to hundreds of millions and milliards US dollars determines structure of debtors. Recently developing countries started lending in the aforementioned markets. It is possible to divide investors of deposits of free zones into three groups: Central banks and state agencies, transnational corporations and natural persons.

Almost in all offshore banking is obligatory audit of bank activity but it is formal. When executing

mother bank audit, it is impossible effectively to control without analysis of operations of bank sections that are registered in offshore banking.

Basel Committee on banking supervision accepted standards of minimal international banking groups and standards of supervision of their foreign subdivisions. They emphasised significance of united supervision when banks in offshore banking are supervised not only institutions of that country's banking, but also country's which bank establishes its branch, representatives or branch bank in this institution of banking supervision. However, Basel Committee on banking supervision presented minimal standards are of recommendatory nature so countries do not have to follow them. Some of offshore banking centres accepted idea of united supervision and started following it but a lot of problems arose concerning realisation of principles.

Recently some of offshore banking centres introduced obligatory requirements for banks, which desire to establish themselves in this market. These requirements have to ensure stability of banks, as well as to protect them from banks, which purpose is to legalise money that was received illegally. However, there number of offshore banking where any limitations are not adjusted to banks.

Governments of all countries make easier and change requirements for revisory founts, make lower taxes and liberalise financial rules but financial sector of offshore banking attracts it by offering what is possible to be defined as a minimal international standard.